

Marko Pršina

Po stolbah v Stobe

Jama z izvirnim imenom Stobe leži na severozahodnem obrobju belokranjskega kraškega ravnika blizu Lokev pri Črnomlju. Najdemo jo desno ob regionalni cesti Soteska–Črmošnjice–Črnomelj ob odcepu lokalne ceste za Rožanec. Na prvi pogled je nekoliko sramežljivo skrita v okrogli grmičasti zarasti v trikotniku med obema cestama – rob njene udorne kotanje pa je od regionalne vpadnice oddaljen dobrih 10 m. Vhod v jamo leži na najnižjem delu podolja med Ručetno vasjo, Otovcem ter v nadaljevanju Svibnikom ob Dobljici. Vešče oko bo kmalu opazilo, da se nahaja v osi danes suhe doline, po kateri so se nekdaj površinske vode tega podolja odmakale proti jugu v 3 km oddaljen Potok in naprej v Dobljico. Ta vodokazna jama nam nudi dokaj redko priložnost, da pokukamo v njen podzemski svet z dejavnim vodnim tokom, ki se je v procesu zakrasevanja preselil v kraško podzemlje.

Nekaj o imenu

Današnje poimenovanje jame *Stobe* je v katastru jam povzeto po topografski karti TTN5, kjer pa je zapisano napačno. Poleg tega najpogosteje uporabljanega imena poznamo še tri njegove sopomenke: *Stolbe*, *Jama pri Stolbah* ter *Vodna jama pri Lokvah*. Ugotovili smo, da njeno današnje ime *Stobe* v stvarnem življenju nima nobenega pomena. Postane pa nam razumljivejše, če za prvim samoglasnikom vrinemo črko »l«. Iz novonastale besede lahko utemeljeno izpeljemo, da je njeno izvirno ime pravzaprav *Stolbe*. Tako ji pravijo tudi starejši domačini, ki jamo dobro poznajo, v dialogu pa jo izgovarjajo *Stoube*. Izvor poimenovanja je tako povsem jasen, predvsem pa nas ime jame poveže z njeno funkcijo. *Stolba* je namreč starinski izraz za stopnico, v množini zato beseda *stolbe* pomeni stopnišče (ponekod tudi lestve),¹ ki ga najdemo v vhodnih delih naše jame. *Nomen est omen*, v imenu je pomen, bi dejali stari Latini. Slovenski pravopis (2003) te besede ne vsebuje več, še vedno pa jo v pomenu stopnišče (zastarelo)

1 RAMOVŠ F., (urednik). *Slovenski pravopis*. Nova izd. Ljubljana: Državna založba Slovenije; 1950.

premore SSKJ2.² No, čeprav je beseda menda zastarela, povsem iz rabe le ni prišla. V ožjem središču Ljubljane je med Kongresnim trgom in Hribarjevim nabrežjem ob Ljubljanici kratka ulica z imenom *Gledališka stolba*. Njen osrednji del je objekt urbane opreme – stopnišče, ki ga je leta 1932 oblikoval arhitekt Jože Plečnik.³ *Na Stolbi* pa je kratka ulica na vzhodni strani Grajskega griča, kjer so se nekdanj po stopnišču vzpenjali do tamkajšnjega Ljubljanskega gradu.

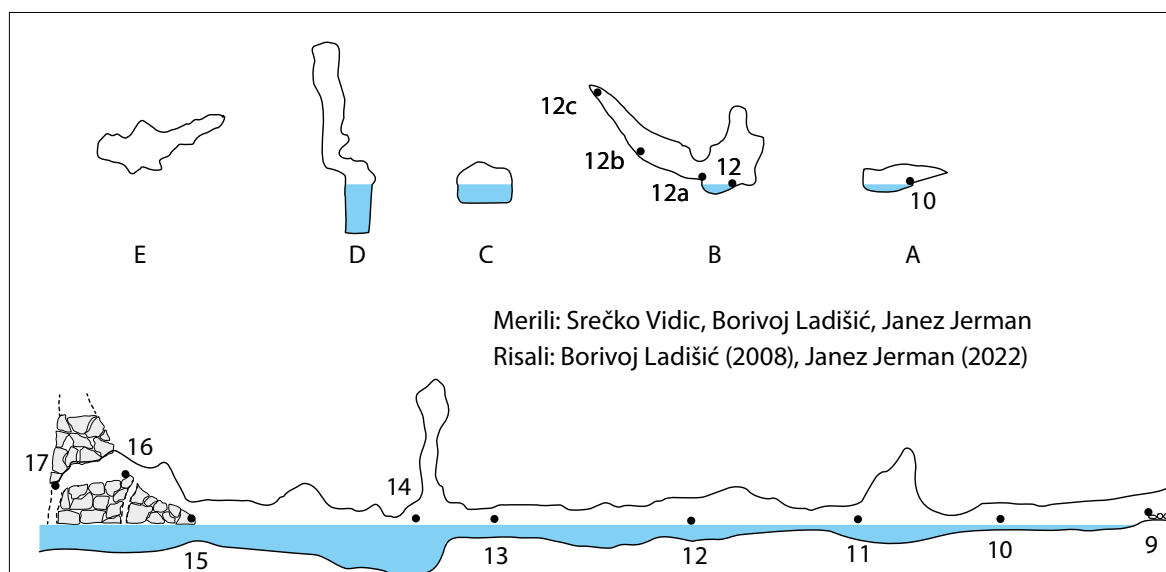
Stoletje raziskav

Stobe v katastru jam nosijo katastrsko številko 1404, s katero se uvršča med relativno zgodaj registrirane jame. Naša opažanja dokazujejo, da je sicer šibak vodni tok prisoten tudi ob sušah, zato jo tipološko uvrščamo med jame s stalnim tokom. Podobno kot številne jamske objekte na belokranjskem ravniku, ki so v stiku s podzemno vodo, tudi to jamo štejemo med estavele, torej med tiste jame, kjer je vhod včasih izvir, včasih pa ponor vode.⁴ Ali so kdaj vode vanjo ponirale v večjem obsegu, ne moremo dokazati, zagotovo pa se ob povodnji vanjo steka površinska voda, ki se nabere na predhodno močno namočenem dolinskem dnu ob regionalni cesti. Starejši domačini nam zagotavljajo, da je nekdanj voda ob velikem deževju najprej v celoti zapolnila udorno vrtačo in sočasno tudi manjšo vrtačo južneje med obema cestama, ki je danes delno zasuta. Ko se je prelila preko nekoč nižje ležečega odcepa proti Rožancu, je njen presežek po suhi dolini odtekel južneje proti Otovcu. Pravijo, da so bila koruzna polja zahodno od Lokev takrat zalita do strokov. Stobe so torej tudi (zelo) občasna estavela, ki pa se v tem stoletju v svoji polni podobi še ni razkazala. Kota vhoda (travnik okoli

2 Slovar slovenskega knjižnega jezika, druga, dopolnjena in deloma prenovljena izdaja, www.fran.si, dostop 5. 12. 2021.

3 Ljubljana – Gledališka Stolba. Register kulturne dediščine, EŠD 26419.

4 Gams I. *Kras v Sloveniji v prostoru in času*. Knez M, urednik. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU; 2003, str. 410.

kotanje) je na nadmorski višini 172 m, vodni tok v jami pa na približni višini 158 m. Površinsko izmerjena razdalja do izvirov Potoka (Pački breg pod Dolnjo Pako) znaša 3 km, njegovi izviri pa so na višini 148 m. Voda na tej razdalji torej premaga 10 m višinske razlike, kar pomeni, da je njen strmec 3,3 ‰. Navedene vrednosti so zgolj informativne, saj niso podprte z uradnimi ali točnimi meritvami.

Razumljivo je bila jama s tako široko zevajočo udorno kotanjo domačinom že davno znana. Na mapi franciscejskega katastra iz leta 1824 je celotna vhodna površina označena z modro barvo, kar pomeni, da so jo takratni zemljemerci opredelili kot vodno telo. Zato niti ne preseneča, da je neposredno ob vrtači potekala vsem dostopna javna pot, ki so ji takrat dodelili parcelno številko 4614 in tako je še danes. Na nasprotni strani poti med jamo in vrtačo ob odcepu je takrat stal mejni kamen med katastrskima občinama Petrova vas in Talčji (Telčji) vrh, ob njem pa je zapisano ledinsko ime *Na Stoube*,⁵ na drugi enačici istodobnega katastra pa je pripis *Pri Stoba*.⁶ Jama je nedvoumno vrisana tudi na avstro-ogrski vojaški karti v merilu 1 : 75.000, katere listi so bili prvič natisnjeni leta 1880.⁷ Prisotna je tudi na predvojni topografski karti Kraljevine Jugoslavije, ki so jo v merilu 1 : 25.000 izdelali med letoma 1935 in 1941.⁸ Dokumentirano je jamo prvi raziskal Miljutin Kuščer. Njeno ime mu sicer ni bilo znano, povsem pravilno pa je sklepal, da je to verjetno »podzemeljska jama s studencem« v bližini Lokev, ki jo omenja Krajevni leksikon Dravske banovine.⁹ V svojih zapiskih iz obdobja med letoma 1920 in 1933 še omenja, da je v jami našel proteusa.

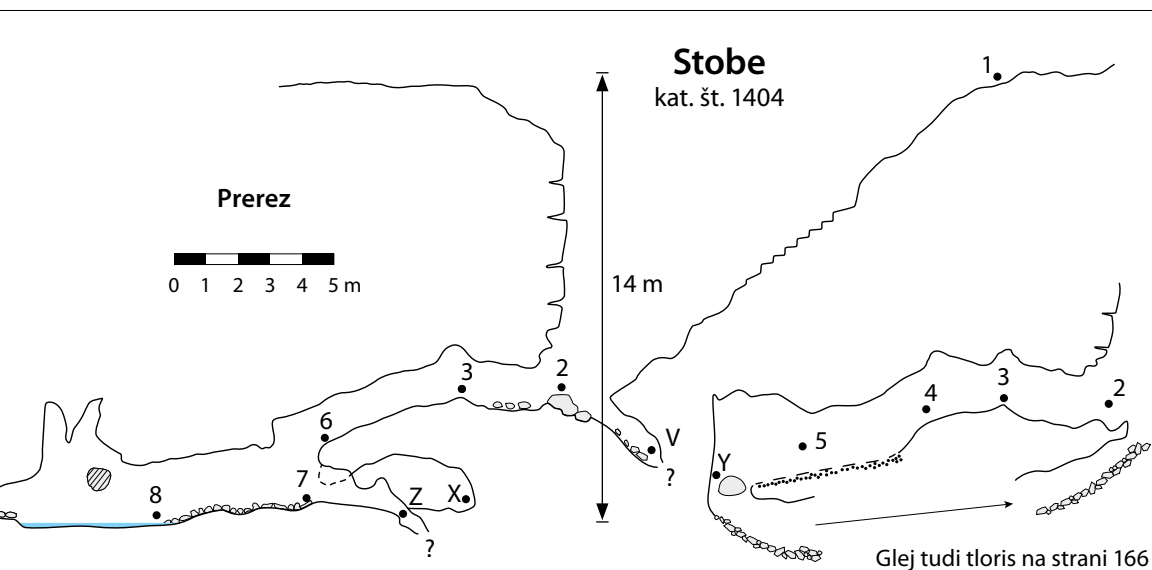
5 Arhiv Republike Slovenije, SI AS 176/N/N108/g/A02 list A02, dostopno 25. 12. 2021.

6 <https://maps.arcanum.com/en/map/cadastral>, katastrska občina Petrova vas, dostopno 25. 12. 2021.

7 Šavnik, Mojca (1869/1887). *Spezialkarte der Oesterreichischen-ungarnischen Monarchie*. URN:NBN:SI:COL-JHJA0VJ0 from <http://www.dlib.si>.

8 <https://gisportal.gov.si/arcgis/rest/services/MK/VGIB25/MapServer>

9 *Krajevni leksikon dravske banovine : krajevni repertorij z uradnimi, topografskimi, zemljepisnimi, zgodovinskimi, kulturnimi, gospodarskimi in tujskoprometnimi podatki vseh krajev dravske banovine*. Ljubljana: Uprava Krajevnega leksikona dravske banovine; 1937, str. 124.

Ker so bili med njimi tudi »slaba skica lege in načrt«, je na tej podlagi jamo z imenom Vodna jama pri Lokvah leta 1958 registriral Egon Pretner. Kot datum prvega obiska zato štejemo 1. januar 1920, lastno ime jame pa očitno tudi Pretnerju ni bilo znano.

Naslednje dokumente je na podlagi dveh obiskov jame januarja in aprila 1955 prispeval Ivan Gams (datuma zapisnikov sta 22. januar 1955 in 13. februar 1959). Ker so zapisani zelo doživeto in slikovito, jih povzemamo skoraj dobesedno: jama se nahaja v podorni vrtači; preden so v bližnje Lokve podaljšali vodovod iz Blatnika, so vaščani zajemali vodo v jami, kamor so naredili več deset kamnitih stopnic; tukaj je pritekal potoček iz SZ in izginjal v JV smer; vhod v nadaljevanje je na južni strani, kjer je treba po kolenih vse do brezna, ki je visoko za višino moža; na dnu so na levo in desno špranje; od tu je jama širša in vododejavna; na tleh je grušč, prod in obilo lončenih posod, očitno iz časa, ko so hodili po vodo; naprej se je začela voda, ki je rahlo tekla v notranjost in preprečevala nadaljevanje; tok rahlo zavije v desno; ker nismo imeli škornjev in ker bi morali iti po vseh štirih, nismo nadaljevali raziskave in merjenja; vodni tok je precejšen in po pripovedovanju domačinov ne usiha; okoli 25 m južneje od vhoda je vrtača, ki se ob povodnji prav tako napolni z vodo in ima na dnu neprehodno luknjo; še malo južneje se je leta 1955 prav tako ugreznilo dno vrtače, na katerem je še ilovica.

Podobno, kot se je jame dotaknil Krajevni leksikon Dravske banovine, jo omenja tudi povojni Krajevni leksikon Slovenije (1971): »Pri odcepu vaške poti od glavne ceste je v manjši vrtači brezno Stóvbe, ki ima stalno vodo. Zato so sem speljane stopnice in so hodili po vodo Rožančani in Lókovljani, ko še niso imeli vodovoda.«¹⁰

Leta 1983 je Stanko Klepec opazoval vodni pretok med Stobami in 1400 m zračne razdalje oddaljenim izvirom Otovski breg pri istoimenskem železniškem viaduktu. V jamo takrat ni mogel vstopiti, ker je bila »zametana z vejevjem in nesnago«. Andrej Hudoklin je leta 1988 ugotavljal, da je vhodna vrtača, ki pripelje do podzemnega vodnega toka, močno zarasla in deloma onesnažena, vodni vir pa je opuščen. Omenil je še stopnice in kline v vhodnem delu ter opozoril na ostanke številnih glinenih posod, kar je arheološko zanimivo. Tudi on se je ustavil pred dejavnim vodnim tokom, ki je bil v nadaljevanju še neraziskan, razmeroma raven strop pa se tam »združi« z vodo. Zabeležil je še opažanje iz novembra 1990, ko je jama obiskal po večjem deževju. Takrat je bila vhodna vrtača zalita do polovice, voda je bila seveda kalna, gladina pa mirna.

Temeljite se je jame aprila 2004 lotil Borivoj Ladišić, ki jo je na novo izmeril, narisal nov prerez in tloris, prispeval nekaj fotografij vhoda ter vse skupaj združil v nov osnovni zapisnik jame. Čez dobra tri leta se mu je pri ponovnem obisku (november 2007) pridružil Srečko Vidic. Raziskala sta nekaj ožin ter v treh smereh izmerila 11 m novih rovov, s čimer sta jamski poligon podaljšala na 63 m. Izmerjena višinska razlika med robom vdorne vrtače in vodno gladino v jami (globina) po njunih meritvah znaša 14 m.

10 Savnik R., Planina F., Šifrer Ž. (uredniki). *Krajevni leksikon Slovenije : repertorij z uradnimi, topografskimi, zemljepisnimi, zgodovinskimi, kulturnimi, gospodarskimi in turističnimi podatki vseh krajev Slovenije, II. knjiga, 1971*. Ljubljana: Državna založba Slovenije; 1968, str. 54.

Po dnu glavnega rova teče potoček, dokler se ne umiri v kotanji ujete vode. FOTO MARKO PRŠINA

Sprehod po jami

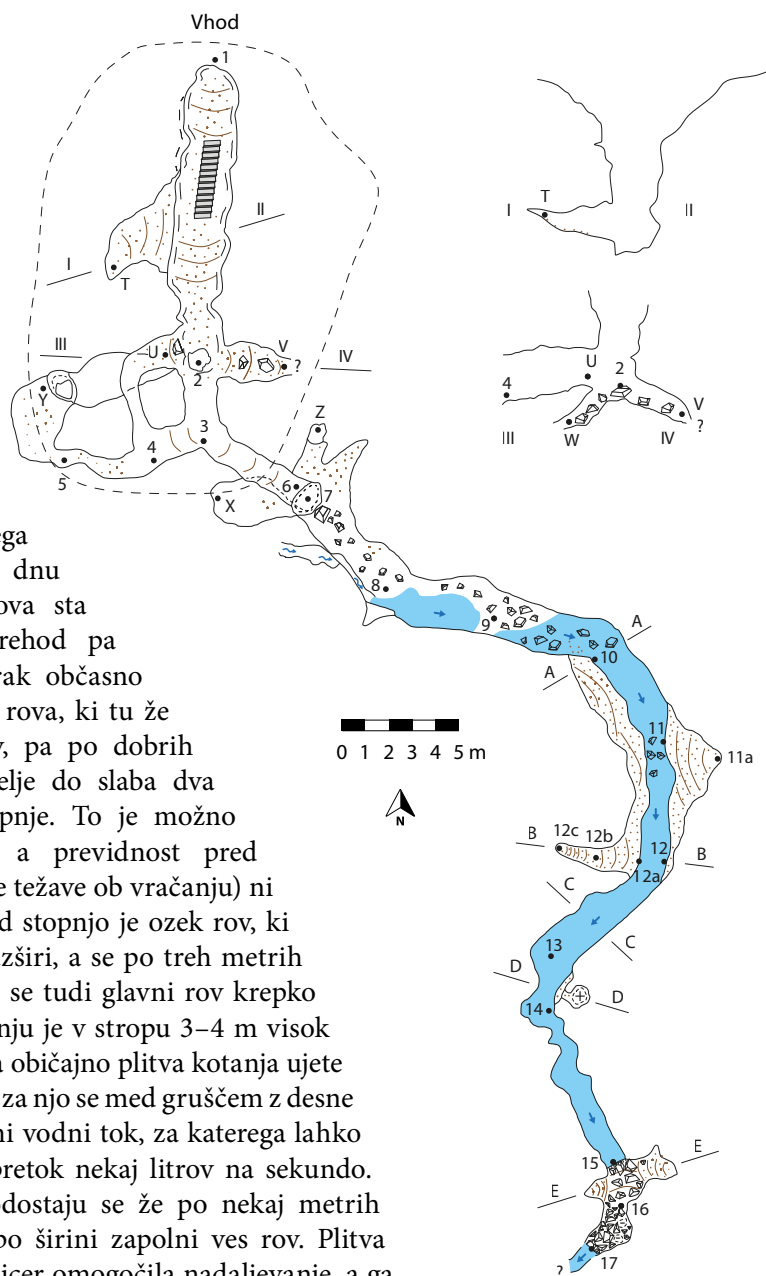
Neposredna okolica jame je travnata, v različnih obdobjih je lahko spremenjena tudi v obdelano polje, ki sega prav do roba udornice. Njena pobočja so porasla z listavci in grmičevjem. Udor ima v tlorisu obliko elipse z daljšo stranico 20 in krajšo 16 m in je orientirana povsem v smeri S–J. Ker je južna stena skoraj povsem navpična, je najprimernejši dostop s severne strani. Po nekakšnem lijaku z naklonom 40° se spustimo na dno udornice (dobrih 17 m), pri čemer nam je v veliko pomoč stopnišče (stolbe!), zaradi katerega je korak navzdol varnejši. V letu pisanja tega prispevka smo jih našteali trinajst in čeprav jih občasno očistijo, jih mulj (vodni sediment), erozija zemlje s pobočja ter odpadlo listje kaj kmalu delno prekrijejo. V steni lijaka je še en klin, kar nedvomno kaže, da sta bili na tem mestu v pomoč vrv ali jeklenica. Na dnu se v levo in desno smer nakazujeta dva stranska rova, ki pa se končata z zasutjem. Nad desnim se sicer odpira še ozek meander, ki pa se po nekaj metrih zaključi v glavnem rovu. Dno v tem delu je pokrito s kombinacijo kamenja, ilovice, prsti, nekaj mivke, listja in vej. Žal je tu še vedno nekaj kosovnih odpadkov ter polivinil.

Nadaljevanje z dna vrtače vodi naravnost proti jugu, kjer po treh metrih naletimo na prečno ležeč erozijski in občasno dejaven vodni rov. Desni krak se po nekaj metrih zoži, a se s poglobljanjem mivke da priti skozenj v majhno kamrico z 2 m visokim stropom in mivko po tleh. V nadaljevanju desno in navzdol je skalni zamašek, do katerega se

Stobe

kat. št. 1404

Tloris

od spodaj pride tudi z druge strani po rovu, katerega začetek je na dnu vhodne vrtače. Rova sta tako povezana, prehod pa ni možen. Levi krak občasno dejavnega vodnega rova, ki tu že postane glavni rov, pa po dobrih štirih metrih pripelje do slaba dva metra globoke stopnje. To je možno premagati prosto, a previdnost pred spustom (morebitne težave ob vračanju) ni odveč. Natanko pod stopnjo je ozek rov, ki se nato nekoliko razširi, a se po treh metrih konča. Pod stopnjo se tudi glavni rov krepko razširi, v nadaljevanju je v stropu 3–4 m visok kamin, pod njim pa običajno plitva kotanja ujete vode. Nekaj metrov za njo se med gruščem z desne strani pojavi dejavni vodni tok, za katerega lahko ocenimo, da ima pretok nekaj litrov na sekundo. Ob normalnem vodostaju se že po nekaj metrih steče v jezero, ki po širini zapolni ves rov. Plitva voda (5–10 cm) bi sicer omogočila nadaljevanje, a ga preprečuje strop, ki se zlagoma spušča proti gladini. V običajni jamarski opravi sicer še lahko dosežemo manjše ilovnato nasutje z desne strani, nato pa se strop še zniža, jezero pa poglubi. Tla v tem znižanem delu jame so kamnita, med gruščem je nekaj proda, ob stenah je mestoma nekaj odložene ilovice. Pogled je sicer usmerjen naprej, morda se tu odpira nadaljevanje, a bo treba v vodo ...¹¹

Glej tudi prerez na strani 163

¹¹ Opis je pretežno povzet po osnovnem zapisniku jame avtorja Borivoja Ladišiča z dne 20. aprila 2004.

Nove raziskave

Seveda dopuščamo možnost, da se je kdo opogumil in zabredel v hladno vodo tam, kjer so se obiski Stob doslej običajno končali – pred jezerom. Dokumentirano pa so ta korak prvi naredili Janez Jerman (Jamarski klub Krka), Gregor Jerman in potapljač Martin Ilenič. Dne 5. oktobra 2021 so ustrezno opremljeni nadaljevali zgodbo od točke 10, kjer so novembra 2007 svoje raziskave zaključili člani Jamarskega kluba Novo mesto. V nadaljevanju je podzemski potok širok v povprečju en meter, njegova globina je v razponu med 20 in 150 cm. Med vodo in stropom je v povprečju 70 cm, kratek prehod pri točki 14, kjer je voda najgloblja, pa zgolj 15 cm. Po sedmih metrih izstopimo iz vode in se skozi ožino po naloženih skalah povzpne v 4 m dolgo dvoranico, ki jo je skoraj v celoti zasul podor iz stropnega kamina. Skalnato dno sicer predira več lukenj, a so preozke za nadaljevanje, zato se pri točki 17 jama s kamnito steno konča. Dosedanjim 63 m jamskega poligona (pretežno suhi del jame) so nove raziskave dodale 29 m (pretežno vodni del jame), s čimer je skupna dolžina jamskega poligona v Stobah končnih 92 m.

Dno erozijsko oblikovanega in vijugastega vodnega rova je pričakovano kamnito in mestoma naloženo s prodom in mivko. Ta je še posebej na debelo odložena v prvi tretjini vodnega rova na mestih, ki vodnemu toku niso izpostavljena. Pred kratkim prehodom pri točki 14, približno na polovici novih delov, se v stropu odpira dobre 4 m visok kamin. V dvoranici na podoru je na stenah nekaj sige in manjših kapnikov ter več 5–10 cm dolgih cevčic. Narasla voda jama večkrat v celoti zalije, na kar kažejo ostanki

Raziskovanje novoodkritih delov v zaključnem delu vodne jame pri točki 14. FOTO MARKO PRŠINA

listja in drobnih vejic v špranjah pod stropom. Prepiha v jami ni čutiti, izmerjena temperatura pa je znašala 10,2 °C. Med pregledovanjem opisanega vodnega rova (2021) so pozorni raziskovalci zabeležili prisotnost velikega in malega podkovnjaka, jamske mokrice, bele trakaste kačice, kobilice ter nekaj močerilov.¹² Jamo so maja 2020 obiskali tudi mladi raziskovalci Srednje šole Črnomelj, ki so pred jezerom jemali vzorce za analizo vode. Tudi njim se je nasmehnila sreča, saj so videli kar nekaj močerilov.

Živi svet

Stobe v svojem glavnem rovu s kratkim odsekom podzemskega potoka omogočajo dokaj redek neposreden vpogled v vodno zaledje izvira Pački breg, ki izvira pod Dolnjo Pako. Tako je prvi znani biološki podatek o jami prispeval že omenjeni Miljutin Kuščer, ki je v svoje zapiske iz let med 1920 in 1933 zabeležil, da je v jami našel proteusa. Boris Sket je v jami skupaj z Jožetom Boletom biološke raziskave opravljajl marca 1959. Za vhodni del jame je zapisal, da je našel naslednje vrste: jamska ploska kačica (*Brachydesmus subterraneus*), jamska kobilica (*Troglophilus*) ter lupinice površinskih polžev. S pregledom vodnega dela jame pa je omenjenim vrstam dodal še naslednje: Velkoverhov jamski ježek (*Monolistra velkovrhi*), Boletov trnati ježek (*Microlistra bolei*), majceni vodni osliček (*Proasellus parvulus*), jamska kozica (*Troglocaris anophthalma*), tričrevni vrtinčar (*Tricladida*), račja uš (*Sphaeromicola*) ter ploski črv iz rodu *Bubaloceros*. Vsi raki so bili deloma gravidni. Pretok vode ob tem obisku v deževnem vremenu je bil malenkosten, njena temperatura pa 11,2 °C. Sket je jamo znova obiskal avgusta 1959 in zabeležil, da je bilo vodnih rakcev veliko manj kot ob njegovem obisku marca istega leta.

Sicer ni naš namen, da bi se podrobneje spuščali v pestri in skrivnostni svet tukajšnje jamske favne, nekatere ugotovitve strokovnjakov pa lahko kljub temu izpostavimo. Kar štiri vrste so bile namreč opisane prav od tod, zato pravimo, da so jim Stobe tipsko nahajališče. V kratkem odseku potočka v glavnem vodnem rovu in v jezeru za njim so speleobiologi našli močerila (*Proteus anguinus*), redno pa tu najdemo tudi kozice ter nekaj vrst polžkov. Iz naše jame je bila prvič opisana čokata do poltretji centimeter dolga slepa postranica (*Niphargus subtypicus*), sicer razprostranjena na območju dolenskega krasa ter Korduna na Hrvaškem. Izmed jamskih ježkov v Beli krajini živijo štiri vrste iz rodu *Monolistra*. To so močno obokani rakci enakonožci ali mokrice (nekatero z izrazitimi trni), ki počasi lazijo po podlagi, v nevarnosti pa se zvijejo v kroglico (od tod slovensko poimenovanje jamski ježki). Stobe pa so tipsko nahajališče Boletovega trnatega ježka (*Monolistra bolei*), ki ima na hrbtu bodice, in Velkoverhovega jamskega ježka (*Monolistra velkovrhi*), ki je povsem gladek. V skupino enakonožnih rakcev spada tudi majceni vodni osliček (*Proasellus parvulus*), prav tako opisan iz tukajšnje jame. Vsi omenjeni ježki merijo dober centimeter v dolžino, majceni vodni osliček pa le nekaj milimetrov.¹³

12 Opis je pretežno povzet po osnovnem zapisniku jame avtorja Janeza Jermana z dne 10. oktobra 2021.

13 SKET B. Vodna podzemeljska favna v Beli krajini. V: Štangelj M, Ivanovič M, urednika. *Narava Bele krajine*.

Metlika: Belokranjski muzej; 2013. str. 116–121. Za koristne napotke v tem poglavju se zahvaljujem Teu Deliču.

Boletov trnati ježek (*Monolistra bolei*) z izrazitimi bodicami na hrbtu. Foto TEO DELIĆ

Dokumentirano stoletno raziskovanje jame Stobe, njena lega, dostopnost ter izjemna podzemna favna so raziskovalce prepričali, da imamo opraviti s prvovrstno lokacijo, ki ima presežke v več smereh. Naravovarstveniki so zato jamski habitat v zaledju Potoka z Otovskim bregom in Stobami opredelili kot del evropskega ekološkega omrežja Natura 2000 Stobe – Breg, jamo Stobe pa kot naravno vrednoto.¹⁴

Stobe kot arheološko najdišče

V sklopu zbiranja gradiva za Info center o črni človeški ribici, ki je bil v bližnjem Jelševniku odprt junija 2020, smo jamarji obiskali tudi Stobe. Tu smo avgusta 2018 fotografirali zadnje metre potočka, ki se izliva v jezero v zaključku vodnega rova, s čimer smo predstavili habitat belega močerila. Pri nameščanju fotografske opreme je članom ekipe pod nogami večkrat zaškrtalo, saj se nismo mogli izogniti manjšim in večjim kosom keramike, ki je bila dokaj enakomerno raztresena po dnu vodnega rova. Da se pod našimi škornji ne bi še naprej drobila, smo jo v sredinskem delu pobrali ter odložili ob rob. Po zaključku fotografske akcije smo odloženo keramiko odnesli na pristojno organizacijo za varstvo nepremične kulturne dediščine. Odločitev, kaj storiti s preostalo keramiko, ki je še ostala v jami, je zorela kar nekaj časa. Septembra 2021 se je ekipa Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, Območna enota Novo mesto, pod vodstvom arheologinje Tine Britovšek, odločila za ogled jame in vrednotenje morebitnega arheološkega najdišča. Že pred vhodom v jamo na dnu udorne kotanje so

¹⁴ <https://www.naravovarstveni-atlas.si>, interaktivni informacijski sistem s podatki o naravovarstvenih območjih v Sloveniji, dostop 25. 12. 2021.

Arheološki pregled vhodnega dela rova. FOTO MARKO PRŠINA

na površju ležali odlomki lončenine, ki smo jo površinsko pobrali, da je ne bi pohodili in zdrobili. S površinskim pobiranjem lončenine smo nadaljevali od vhodnega dela vse do jezera. Preostali del keramičnih odlomkov, ki je pomešan med gruščem, prodom in mivko in je zaradi hoje po jamskem dnu manj ogrožen, je ostal na svojem mestu.

Odlomki lončenine tipološko pripadajo najrazličnejšim oblikam vrčev, majolik in posod, s katerimi so zajemali in iznašali vodo iz jame. Časovno sta gradivo pomagali ovrednotiti arheologinji, izr. prof. dr. Katarina Katja Predovnik (Oddelek za arheologijo, FF UL) in dr. Zvezdana Modrijan (Inštitut za arheologijo, ZRC SAZU). Večina keramičnega gradiva pripada novemu veku. Kdaj so jamo nehali uporabljati kot vodni vir, ni povsem znano. Najverjetneje se je to zgodilo konec 19. stoletja, ko so množično začeli graditi cementne zbiralnike vode (šterne) ob hišah, predvsem pa po tistem, ko je v bližnja Rožanec in Lokve voda po ceveh prvega belokranjskega vodovoda pritekla iz Blatnika. Temu v prid govorijo tudi najdeni materialni ostanki, ki niso mlajši od 19. stoletja, saj jih večina sodi v čas od 16. do 18. stoletja. Posamezni odlomki keramičnega gradiva so starejši in jih lahko datiramo v pozni srednji vek (15.–16. stoletje). Največje presenečenje in odkritje predstavljajo najdeni odlomki poznoantične lončenine, ki jih lahko datiramo v čas od 4. do 6. stoletja. Izdelani so bili na počasnem lončarskem vretenu, črno žgani in večinoma okrašeni z valovnico. Podobne najdemo tudi v bližnjih poznorimskih središčih, v Črnomlju in na Kučarju pri Podzemlju. Za zdaj imamo torej dokaze, da je človek jamo Stobe kot vodni vir poznal, uporabljal in izkoriščal vsaj od poznorimskega obdobja naprej, najverjetneje pa že veliko prej.¹⁵

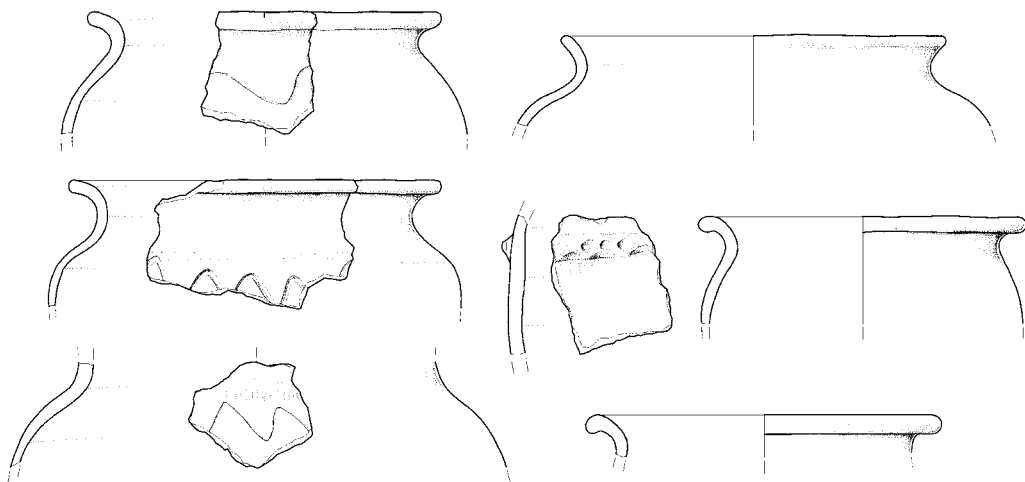
¹⁵ Za koristne napotke v tem poglavju se zahvaljujem arheologinji Tini Britovšek.

Del keramike iz Stob. FOTO MARKO PRŠINA

Grički lonci

Podrobnejših podatkov o izvoru opisane keramike nimamo, saj tovrstne raziskave gradiva niso bile opravljene. Vsaj za mlajša od navedenih obdobj bi lahko veljalo, da so med njimi tudi izdelki lokalnih lončarskih delavnic. Tako kot marsikje po Sloveniji je tudi Bela krajina imela več starodavnih lončarskih središč – v okolici Črnomlja sta bili najbolj znani na Griču pri Dobljčah in v bližnji kočevarski vasi Kralji. Sivo glino so kopali v Kanižarici in pri Dragatušu, kalcit za primes h glini (lončarski kamen) so pripeljali iz Mačkovca pri Kočevju, kopali pa so ga tudi v bližnji okolici. Njegovo najbolj znano nahajališče je bilo v vrtači na takratni gmajni Raufovka tik nad Gričem v neposredni bližini jame Grdanji skedenj (kat. št. 831). Lončene posode so izdelovale žene na preprostem lesenem vretenu (kôlu), ki so ga poganjale z roko, moški pa so jih zložene v kopo žgali kar na prostem. Upravičeno domnevamo, da je v zelo kakovostnih in daleč naokoli znanih črnih *gričkih loncih* zmlet končal tudi marsikateri kapnik iz okoliških kraških jam. In prav verjetno je, da je kakšen od teh loncev razbit končal ravno ob vodi na koncu stopnic, ki vodijo v Stobe.¹⁶

Izbor keramike iz vhodnega dela jame Stobe. RISBA TAMARA KOROŠEČ, ZRC SAZU, INŠTITUT ZA ARHEOLOGIJO

¹⁶ Karlovšek J. Lončarstvo na Slovenskem. V: *Slovenski etnograf*, 1951, 3–4, str. 87–111.